

Markaziy Osiyo mamlakatlaridagi venchur fondlar faoliyatini tahlil qilish

Munira Bakhodirovna Sultonboeva
Toshkentdagi Turin Politexnika Universiteti

Annotatsiya: Maqolada Markaziy Osiyodagi venchur fondlari haqida umumiy ma'lumot berilgan bo'lib, ularning roli, ta'siri va mintaqadagi texnologik taraqqiyot va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlovchi salohiyatiga oydinlik kiritilgan. Shuningdek, maqola o'z ichiga venchur fondlarining ustunlik taraflari, hamda ularning imkoniyatlari haqidagi ma'lumotlarni olgan. O'zbekiston va Qozog'iston venchur fondlari solishtirilib, tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: venchur fondlar, investitsiya, ekotizim, startap, tadbirkorlik, moliyalashtirish, rag'batlantirish, innovatsiya

Analysis of the activity of venture funds in Central Asian countries

Munira Bakhodirovna Sultanboeva
Turin Polytechnic University in Tashkent

Abstract: The article provides general information about venture funds in Central Asia, their role, influence and potential for ensuring technological progress and economic development in the region is clarified. The article also contains information about the advantages of venture funds and their opportunities. Venture funds of Uzbekistan and Kazakhstan were compared and analyzed.

Keywords: venture funds, investment, ecosystem, startup, entrepreneurship, financing, encourage, innovation

Venchur kapitali butun dunyo bo'ylab innovatsiyalar, tadbirkorlik va iqtisodiy o'sishga yordam beruvchi startap ekotizimining harakatlantiruvchi kuchi sifatida paydo bo'ldi.

Qozog'iston, O'zbekiston, Tojikiston, Qirg'iziston va Turkmaniston kabi davlatlarni o'z ichiga olgan Markaziy Osiyoda so'nggi yillarda venchur moliyalashtirishga qiziqish ortib bormoqda.

Venchur fondlari - bu katta daromad olish potentsialiga ega bo'lgan erta bosqichdagi yoki yuqori o'sishdagi kompaniyalarga kapital ta'minlovchi investitsiya firmalaridir.

Ushbu fondlar moliyaviy resurslar, tajriba va murabbiylikni taklif qilish orqali tadbirkorlik g'oyalari va hayotiy biznes o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishda muhim rol o'ynaydi.

Markaziy Osiyodagi venchur moliyalashtirish manzarasi ajoyib o'sish va o'zgarishlarga guvoh bo'ldi. Mintaqa an'anaviy ravishda tabiiy resurslarni qazib olish va og'ir sanoat bilan bog'liq bo'lsa-da, endi u fintech, elektron tijorat, sog'liqni saqlash texnologiyalari va qayta tiklanadigan energiya kabi texnologiyaga asoslangan tarmoqlarga siljishning guvohi bo'lmoqda. Bunday o'zgarishlar esa, o'z navbatida venchur fondlarining paydo bo'lgan imkoniyatlardan foydalanishga qiziqishini uyg'otdi.

Venchur fondlarining o'sishini rag'batlantirish uchun Markaziy Osiyo hukumatlari qo'llab-quvvatlovchi siyosat va tashabbuslarni amalga oshirdi. Bular qatoriga innovatsion markazlarni tashkil etish, soliq imtiyozlari, tartibga solishni tartibga solish, sarmoyalarni rag'batlantirish agentliklari kiradi. Bunday chora-tadbirlar startaplarni uchun qulay muhit yaratish, mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishga qaratilgan.

Ta'kidlab o'tganimizdek, venchur moliyalashtirish dastlabki bosqichdagi kompaniyalarni ilg'or g'oyalar bilan kapital bilan ta'minlash orqali innovatsiyalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu fondlarlar an'anaviy moliyaviy institutlar e'tibordan chetda qolishi mumkin bo'lgan korxonalar risklarini o'ta ehtiyotkorlik bilan o'rganib o'z bo'yniga olishga tayyor bo'ladilar.

Venchur fondlari innovatsion startaplarga sarmoya kiritish orqali tadbirkorlarga o'z g'oyalarini hayotga tatbiq etish, yangi mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqish hamda texnologik taraqqiyot chegaralarini kengaytirish imkonini beradi. Venchur kapitali tomonidan moliyalashtirilgan startaplarni ish o'rinlari yaratishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu kompaniyalar o'sib borar ekan, ular o'z faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun malakali ishchi kuchiga muhtoj. Bu yangi ish o'rinlarining yaratilishiga olib keladi, bu esa o'z navbatida ishsizlik darajasini pasaytiradi va mintaqada umumiy turmush darajasini yaxshilaydi. Venchur tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan startaplarni tomonidan yaratilgan ish o'rinlari ko'pincha yuqori maosh va martaba ko'tarilish imkoniyatlariga hissa qo'shadigan yuqori malakali lavozimlarni o'z ichiga oladi.

Venchur moliyalashtirish butun dunyodan istiqbolli imkoniyatlar izlayotgan investorlarni jalb qilish orqali to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar uchun magnit bo'lib xizmat qiladi. Venchur kapitali jonli landshaftga ega bo'lgan hududlar venchur fondlari va mahalliy startaplarni o'rganish va qo'llab-quvvatlashga intilayotgan farishta investorlarini jalb qiladi.

Ushbu investitsiyalar oqimi nafaqat mahalliy iqtisodiyotga kapital kiritadi, balki tadbirkorlik ekotizimini yanada yaxshilaydigan bilim, tajriba va tarmoqlarni ham olib keladi.

Venchur moliyalashtirish iqtisodiyotning muayyan tarmoqlari va tarmoqlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqsadli sohalarda faoliyat yurituvchi innovatsion startaplarga strategik sarmoya kiritib, ventchur fondlari ushbu tarmoqlarning o'sishi va kengayishiga hissa qo'shadi. Masalan, toza energiya startaplariga e'tibor qaratadigan ventchur fondlari qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tishga yordam beradi, barqarorlikni rag'batlantiradi va qazib olinadigan yoqilg'iga bog'liqlikni kamaytiradi. Bunday ishlanmalar iqtisodiy va ekologik jihatdan katta foyda keltiradi.

Markaziy Osiyo mintaqasining ventchur kapital bozori rivojlanish va shakllanish bosqichida hisoblanadi.

Har bir mamlakatda ventchur investitsiyalarning kirib borish darajasi har xil bo'lib, ularni shartli ravishda uch toifaga bo'lish mumkin:

birinchidan, davlat innovatsion muhitni yaratishda faol ishtirok etadi, shuning uchun ventchur kapitali hajmi, bitimlar soni va boshlang'ich korxonalar soni bo'yicha oldinda turadi;

ikkinchidan, startaplar dastlabki bosqichda va kam energiya talab qiladi; (o'z biznesingizni boshlash oson emas) bir qator byurokratik to'siqlar mavjud bo'ladi;

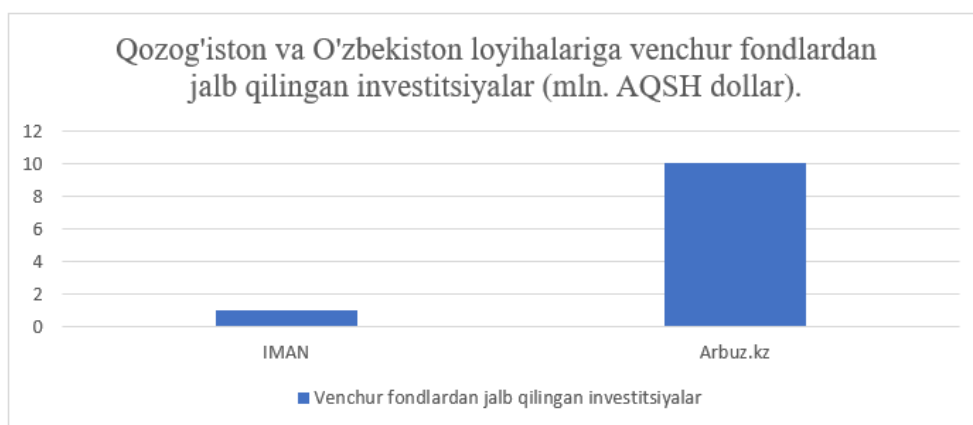
uchinchidan, xususi va davlat sektorlari endigina ventchur fondlarga qiziqish bildirilayotganligi va ventchur fondlar endigina rivojlanish bosqichida ekanligi.

Masalan, Qozog'istonda allaqachon inkubatorlar, akseleratorlar, ventchur investorlar va biznes farishtalar mavjud. So'nggi yillarda bir nechta startaplar katta investitsiyalarni jalb qilishga muvaffaq bo'lishdi. Mamlakatimiz jalb etilgan xorijiy kapital hajmi bo'yicha hamon mintaqada yetakchilik qilmoqda.

O'zbekistonning yopiq tabiati sanoatning rivojlanishiga uzoq vaqt to'sqinlik qildi. Biroq oshkoralik, xorijiy investorlar yoki xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik bo'yicha yangi kurs ventchur kapital qo'yilmalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Bugungi kunda mintaqadagi startaplar uchun eng istiqbolli yo'nalishlar qatoriga IT, biznesni optimallashtirish, tibbiyot, moliya va logistikani kiritish mumkin. Ammo ba'zi qiyinchiliklar mavjud: masalan, mahalliy tadbirkorlar startaplarga jiddiy yondashmaydi, foydani ko'rmaydi, lekin vaqtinchalik tendentsiya deb hisoblaydi.

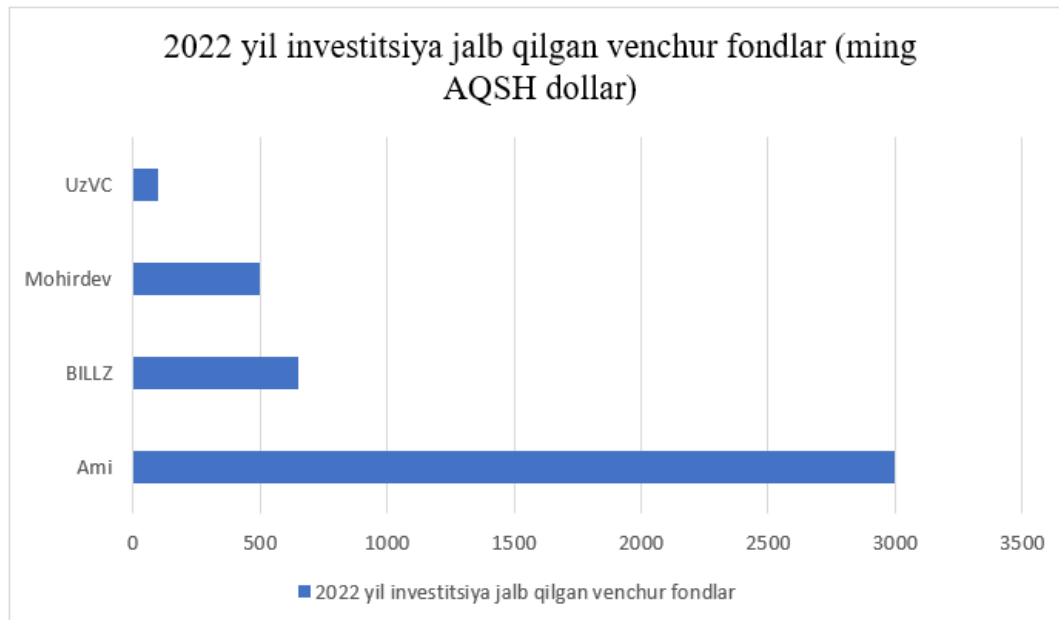
Shuningdek, Qozog'iston va O'zbekistonda jalb qilingan investitsiyalarni o'sib borayotgani e'tiborga molikdir. Masalan, Qozog'istonning Arbut.kz loyihasi AQSh bozoriga kirib keldi va 10 million dollar mablag' jalb qildi, asli O'zbekistonlik asoschilaridan iborat IMAN fintech startapi olti ventchur investor: Qozog'iston, Singapur va O'zbekiston investitsiya fondlaridan 1 million dollar jalb qildi (1-diagramma).

1-diagramma. 2022 yil Qozog'iston va O'zbekiston loyihalariga venchur fondlardan jalb qilingan investitsiyalar (mln. AQSH dollar).¹

Bozor o'sish va rivojlanish jarayonida. Ammo Qozog'iston hali ham qo'shnisidan uch yil orqada. Bu ko'p jihatdan Qozog'istonda ular avvalroq boshlangan, O'zbekiston esa uzoq vaqt davomida yopiq respublika bo'lib qolgani bilan bog'liq.

So'nggi bir necha yil ichida manzara tubdan o'zgardi: nisbatan qisqa vaqt ichida bir nechta venchur fondlari ochildi - Semurg Ventures, Uzcard Ventures, UzVC; bir nechta loyihalar ta'sirchan sarmoya oldi - o'zbek ildizlariga ega startap Ami 3 million dollar sarmoya jalb qildi, BILLZ startapi 650 000 dollar, Mohirdev ta'lim platformasi 500 000 dollar va UzVC 2022 yilda birinchi marta startap loyihasiga 100 000 dollar sarmoya kiritdi (2-diagramma).

2-diagramma. 2022 yil investitsiya jalb qilgan venchur fondlar (ming AQSH dollar)²

Hulosa qilib aytganda, venchur moliyalashtirish iqtisodiy rivojlanish uchun kuchli katalizator bo'lib xizmat qiladi va individual startaplardan ancha uzoqqa cho'ziladigan to'liqni effekt yaratadi. Innovatsiyalarni rag'batlantirish, tadbirkorlikni

¹ <https://www.spot.uz/ru/2022/08/29/most/>

² <https://www.spot.uz/ru/2022/08/29/most/>

qo'llab-quvvatlash va yangi ish o'rinlarini yaratish orqali venchur kapital jonli startap ekotizimlarini shakllantirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Hukumatlar, siyosatchilar va investorlar innovatsiyalarga asoslangan iqtisodiyotlarni rag'batlantirish, barqaror rivojlanishni rag'batlantirish va butun dunyo bo'ylab tadbirkorlik qobiliyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishda venchur moliyalashtirishning muhim rolini tan olishlari kerak.

Foydalangan adabiyotlar

1. Султонбоева Мунира Баходировна, Ўзбекистонда инвестиция фондларини ривожлантиришнинг концептуал жиҳатлари, автореферат, 2018 йил. file: [///C:/Users/User/Downloads/ozbekistonda_investitsiya_fondlarini_rivozhlantirishning_kontseptual_zhihatlari.pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/ozbekistonda_investitsiya_fondlarini_rivozhlantirishning_kontseptual_zhihatlari.pdf)
2. Alimjon o'g, Rahmonberdiyev O'ktamjon, and Pulatova Moxira Baxtiyorovna. "STARTUP VA ULARNING TURLARI." E Conference Zone. 2022.
3. Султабаева, Мунира Баходировна, and Мохира Бахтиёровна Пулатова. "АНАЛИЗ ПРЕИМУЩЕСТВ И ПРОБЛЕМ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКУ УЗБЕКИСТАН." Journal of new century innovations 26.2 (2023): 190-194.
4. <https://www.spot.uz/ru/2022/08/29/most>